

Felsefe Kavramları Sözlüğü

”V, Y ve Z” Harfleri

1. Vacibü'l Vücut (Zorunlu Varlık): İslam felsefesinde (İbn Sina), var olmak için başka hiçbir nedene ihtiyaç duymayan, var olması mantıken imkânsız olan tek ve mutlak varlık (Tanrı).

2. Vahdet (Birlik): Evrendeki her şeyin temelinde yatan bölünemez teklik; çokluğun ve çeşitliliğin arkasındaki mutlak birleştirici ilke.

3. Vahdet-i Vücut (Varlığın Birliği): Muhyiddin İbnü'l-Arabi tarafından sistemleştirilen; evrendeki her şeyin aslında tek bir Mutlak Varlığın (Tanrı'nın) tecellisi, yansıması ve görünümü olduğunu savunan tasavvuf felsefesi.

4. Vahiy: Din felsefesinde, aklın ve duyuların ötesindeki ilahi hakikatlerin, Tanrı tarafından seçilmiş elçilere (peygamberlere) doğrudan ve mucizevi bir yolla bildirilmesi.

5. Vahşet (Doğa Durumu): Thomas Hobbes ve Jean-Jacques Rousseau'nun siyaset felsefesinde devlet ve yasalar kurulmadan önceki ilkel, kuralsız (bazen acımasız, bazen saf) insanlık durumu.

6. Validite (Geçerlilik): Mantıkta, bir akıl yürütmede (kıyasta) ulaşılan sonucun, öncüllerden zorunlu ve mantıksal kurallara kusursuz biçimde çıkarılmış olması durumu.

7. Vargı (Sonuç): Mantıksal bir çıkarım zincirinin veya felsefi bir tartışmanın en sonunda öncüllerden elde edilen bağlayıcı son yargı.

8. Varlık (Ontos/Being): Felsefenin en temel kavramı; zihinsel, maddi veya ruhsal olarak, potansiyel veya edimsel hâlde ”var olan” her şeyin en genel ve kapsayıcı adı.

9. Varlık Felsefesi (Ontoloji): Varlığı sadece var olması bakımından inceleyen; ”Neler gerçekten vardır?”, ”Evrenin ana maddesi nedir?” gibi soruları soran ana felsefe dalı.

10. Varlık Nedeni (Ratio Essendi): Bir nesnenin, durumun veya yasanın ortaya çıkmasını zorunlu kılan, onun arkasında yatan mantıksal ve ontolojik asıl sebep.

11. Varolan (Ontik): Bizzat ”Varlığın kendisi” (saf varoluş/Being) değil; masa, ağaç, insan gibi evrende yer alan ve varlıktan pay alan somut nesnelere.

12. Varoluş (Egzistans): Bir şeyin uzay ve zaman içinde fiilen bulunması; insanın kendi bilinciyle dünyada somut olarak yer alması ve yaşamı deneyimlemesi durumu.

13. Varoluşçuluk (Egzistansiyalizm): İnsanda ”varoluşun özden önce geldiğini”, insanın doğuştan belirlenmiş bir kaderi olmadığını, kendi özgür seçimleriyle kendi hayatını/özünü yarattığını savunan çağdaş felsefi akım.

14. Varsayım (Hipotez): Henüz doğruluğu deneyle veya mantıkla kesin olarak kanıtlanmamış olsa da, araştırma yapabilmek veya tartışmayı ilerletebilmek için geçici olarak doğru kabul edilen felsefi önerme.

15. Vatan (Siyaset Felsefesinde): Sadece coğrafi bir toprak parçası değil; yurttaşların ortak bir hafıza, hukuk, aidiyet ve tarihsel ülkü etrafında kendilerini güvende hissettikleri kültürel/politik mekân.

16. Vazife (Ödev/Duty): Kant'ın ahlak felsefesinde insanın kişisel eğilimlerini, duygularını ve çıkarlarını bir kenara bırakarak sadece ”evrensel ahlak yasasına” saygıdan dolayı yapmak zorunda olduğu zorunlu eylem.

17. Vecd (Ekstaz/Kendinden Geçme): Mistik felsefede ve tasavvufta aklın sınırlarını aşarak ruhun ilahi hakikatle doğrudan karşılaştığı, dünyevi bilincin yitirildiği yoğun aydınlanma ve coşku hâli.

18. Veri (Data): Epistemolojide (özellikle ampirizmde), zihnin henüz üzerinde hiçbir işlem yapmadığı, doğrudan dış dünyadan duyular (görme, işitme vb.) aracılığıyla alınan ham izlenimler.

19. Vicdan (Conscience): İnsanın kendi eylemlerini ahlaki açıdan iyi veya kötü olarak değerlendirmesini sağlayan, doğruyu yanlıştan ayırt eden içsel yargıç veya ahlaki sezgi.

20. Virtüel (Gizil/Sanal): Gerçekte edimsel (aktüel) olarak mevcut olmayan ancak etkileşimiyle, sonuçlarıyla veya potansiyeliyle gerçekmiş gibi var olan veya gelecekte var olabilecek durum.

21. Vitalizm (Canlılık): Canlı organizmaların sırrının kimya veya fizikle açıklanamayacağı, onlarda evrensel ve mekanik olmayan gizemli bir "yaşam gücü" bulunduğunu savunan öğretisi.

22. Vizyon (Görü/Ufuk): Felsefede bir düşünürün olayların sadece bugünü değil, bütünü kavrayarak geleceği okuyabilme, olayların ardındaki asıl yapıyı sezebilme yetisi.

23. Voluntarizm (İradecilik): İnsan ruhunun, ahlakın veya evrenin temelinde aklın değil "iradenin/istencin" yattığını savunan felsefi akım (Örn: Schopenhauer, Nietzsche).

24. Vücut (Zorunluluk): Bir varlığın mantıksal veya fiziksel olarak var olmasının mecburi olması; olmamasının mantıken çelişki yaratması durumu.

25. Yabancılaşma (Alienation): Marx'ın felsefesinde; insanın kapitalist sistemde kendi ürettiği ürüne, kendi emeğine, doğasına ve diğer insanlara karşı yabancı bir nesne hâline gelmesi ve bağının kopması.

26. Yadsıma (Negasyon): Bir iddianın, düşüncenin veya varlığın doğruluğunu reddetme; diyalektikte tezin antitez tarafından aşılması ve yok edilmesi süreci.

27. Yanılgı (Hata): Bilgi felsefesinde ve mantıkta, zihnin bir nesneyi veya önermeyi gerçeğe aykırı bir biçimde, yanlış değerlendirmesi ve kavraması durumu.

28. Yanılsama (İllüzyon): Dışarıdaki nesnel bir varlığın veya olayın duyu organlarımız tarafından gerçeğinden tamamen farklı bir şekilde, çarpıtılarak algılanması.

29. Yanılsanabilirlik (Falsifiability): Karl Popper'ın bilim felsefesinde, bir teorinin bilimsel sayılabilmesi için deneylerle kanıtlanabilmesinin yanı sıra, prensip olarak "çürütülebilir/yanılsanabilir" bir yapıda olması gerektiği ilkesi.

30. Yapı (Strüktür): Bir felsefi sistemi, dili veya toplumu oluşturan unsurların rastgele değil, belirli kurallara ve ilişki ağlarına bağlı olarak bir araya geldiği değişmez kalıp veya

iskelet.

31. Yapıbozum (Dekonstrüksiyon): Jacques Derrida'nın geliştirdiği; metinlerin içindeki görünmez hiyerarşileri, varsayımları ve çelişkileri ortaya çıkararak "tek bir doğru anlam" yanılığını yıkan okuma yöntemi.

32. Yapılandırıcılık (Konstrüktivizm): Bilginin dış dünyada keşfedilmeyi beklemediğini; aksine dil, kültür, toplum ve insan zihni tarafından aktif olarak "inşa edildiğini" savunan epistemolojik tutum.

33. Yapısalcılık (Strüktüralizm): İnsan davranışlarının, dilin, edebiyatın ve mitlerin ancak bireylerin dışında yatan, onları belirleyen "gizli evrensel yapılar" (strüktürler) incelenerek anlaşılabilirliğini savunan düşünce akımı.

34. Yarar (Fayda): Bireyin veya toplumun pratik yaşantısında ona kazanç, mutluluk veya ahlaki gelişim sağlayan olumlu eylem veya nesne.

35. Yararcılık (Utilitarizm): "En fazla sayıda insan için en yüksek oranda mutluluk ve fayda üreten eylem, ahlaken en doğru eylemdir" diyen Jeremy Bentham ve John Stuart Mill'in etik teorisi.

36. Yaratıcılık: İnsan aklının ve imgelemine var olan verileri kullanarak daha önce hiç düşünülmemiş yepyeni felsefi kavramlar, sanat eserleri veya çözümler üretme yetisi.

37. Yaratma (Creation): Teolojide ve felsefede, Tanrı'nın evreni ve zamanı, daha önceden var olan bir maddeyi şekillendirerek değil, tamamen yoktan (ex nihilo) ve kendi iradesiyle var etmesi olayı.

38. Yargı (Hüküm): Mantıkta kavramları birbirine bağlayarak ortaya çıkan, bir durumu veya niteliği onaylayan veya yadsıyan (doğru veya yanlış değer alan) zihinsel karar.

39. Yargı Yetisi: Kant'ın üçüncü eleştiri kitabının konusu olan; tikel olanı (özel durumu) tümel (genel yasa) altında toplayabilme ve güzellik ile yücelik hakkında "estetik hükümler" verebilme gücü.

40. Yasa (Nomos/Kanun): Evrendeki zorunlu neden-sonuç bağları (Doğa Yasası), devletin koyduğu kurallar (Pozitif Hukuk) veya Kant'ta aklın evrensel ödev komutu (Ahlak Yasası).

41. Yasa Koyucu (Kanun Yapıcı): J.J. Rous-

seau'nun toplum sözleşmesinde halkın "Genel İradesini" sezip, onları adalete yönlendirecek kusursuz yasaları tasarlayan üstün nitelikli teorik figür.

42. Yasal (Legal): Bir eylemin sadece o anki devletin veya meclisin yazılı hukuk kurallarına uygun olması durumu (Yasal olan her zaman ahlaki veya adil (meşru) olmayabilir).

43. Yaşam (Hayat): Organik beden işleyişinin yanı sıra, felsefi olarak insanın deneyim kazandığı, anlam aradığı, bilincini şekillendirdiği ve dünyayla ilişki kurduğu süreç.

44. Yaşama İradesi: Schopenhauer felsefesinde evrenin özü olan; tüm canlıları körü körüne hayatta kalmaya, acı çekmeye ve üremeye iten mantıksız, durdurulamaz kozmik dürtü.

45. Yaşam Felsefesi (Lebensphilosophie): Aklı ve bilimi yücelten mekanik sistemlere karşı çıkan; yaşamın sadece "sezgi, içgüdü ve yaratıcı atılım" ile anlaşılabilir sürekli bir akış olduğunu savunan akım.

46. Yapay Zekâ Felsefesi: Makinelerin düşünüp düşünemeyeceğini, "Çin Odası" veya Turing Testi gibi argümanlarla insan bilincinin doğasını ve algoritmaların ahlaki statüsünü sorgulayan modern alan.

47. Yavaşlık (Slowness): Milan Kundera felsefesinde modern dünyanın hız ve unutulmuş çılgınlığına karşı; hafızanın, hatırlamanın ve yaşantıdan alınan derin estetik hazzın "yavaşlamaya" bağlı olduğu görüşü.

48. Yeni Çağ Felsefesi: Descartes'ın şüphesiyle başlayıp Kant'a kadar uzanan; kilisenin otoritesinin yıkılıp aklın, deneyin, yöntemin ve insan süjesinin merkeze alındığı tarihsel felsefe dönemi.

49. Yeni Hegelcilik: 20. yüzyılda Hegel'in diyalektiğini ve devlet/tarih felsefesini faşizm, komünizm veya liberalizm bağlamında kendi dönemlerinin şartlarına uyarlamaya çalışan felsefe çevresi.

50. Yeni Kantçılık: 19. yüzyılın sonlarında gelişen; materyalizmi reddedip Kant'ın bilgi teorisine ve ahlak felsefesine geri dönerek doğa bilimleri ile kültür bilimlerini ayırmayı amaçlayan okul.

51. Yeniden Üretim (Reprodüksiyon): Marksizm ve Althusser'de; kapitalist sistemin

sadece mal üretmekle kalmayıp, kendi ideolojisini eğitim, din ve hukuk aracılığıyla toplumda sürekli yeniden kurgulayıp meşrulaştırması.

52. Yenilik (Novum/İnovasyon): Tarihsel diyalektikte veya bilim felsefesinde, eski sistemlerin tıkanmasıyla ortaya çıkan, ilerlemeyi sağlayan tamamen farklı ve devrimci felsefi/bilimsel fikir.

53. Yeni Platonculuk (Neoplatonizm): Plotinos'un kurduğu, Platon'un idealarını mistisizm ve panteist bir "Taşma (Südur)" teorisıyla yorumlayarak Hristiyan ve İslam felsefesini derinden etkileyen geç antik çağ felsefesi.

54. Yeryüzü (Earth - Heidegger): Heidegger sanat felsefesinde; sanat eserinin içine gizlendiği, hiçbir zaman kendini tam olarak ele vermeyen, gizemli, karanlık ve kökensel maddi temel (Dünya'nın karşıtı).

55. Yeti (Meleke/Faculté): İnsan zihninin doğuştan taşıdığı veya sonradan işlediği akıl, hafıza, algı, sezgi ve irade gibi farklı bilişsel ve ruhsal işlevleri yerine getirme kapasitesi.

56. Yetkinlik (Mükemmellik/Perfection): Ontolojide ve etikte, bir varlığın kendi doğasına uygun olan en yüksek potansiyele, eksiksiz bir bilgiye ve kusursuz erdeme ulaşması durumu (Mutlak yetkinlik Tanrı'ya aittir).

57. Yığın (Kitle): Bireylerin rasyonel düşünme yetilerini, ahlaki yargılarını ve özgünlüklerini kaybederek sadece kör duygular ve basit reflekslerle hareket ettikleri amaçsız insan kalabalığı.

58. Yıkım (Destruktion - Heidegger): Heidegger'in "Varlık ve Zaman"da uyguladığı; Batı metafiziğinin köklerine inerek Varlığın üstünü örten geleneksel kavramları sarsma, temizleme ve yeniden kökene ulaşma yöntemi.

59. Yin-Yang: Çin felsefesinde (Taoizm), evrendeki her şeyin birbiriyle savaşan değil, aksine birbirini tamamlayan, karanlık/aydınlık, dişil/eril gibi karşılıklı varoluşsal zıtlıkların uyumu ilkesi.

60. Yokluk (Hiçlik/Non-being): Varlığın mutlak eksikliği; hiçbir nicelik veya nitelik barındırmayan, düşünceye ve uzaya konu olamayan ontolojik olumsuzluk hâli.

61. Yorum (İnterpretasyon): Bir metnin, bir

sanat eserinin veya tarihsel bir olayın görünürlüğünün arkasında yatan asıl, gizli veya çok katmanlı anlamlarını öznel veya yöntemsel bir bakışla ortaya çıkarma.

62. Yorumamacılık (Hermeneutik): Felsefe metinleri, kültürü ve tarihsel olayları anlama ve yorumlama süreçlerinin yöntemini, tarihsel bağlamını ve "Anlamak nedir?" sorusunu inceleyen disiplin.

63. Yönelim (İntansiyon/Kasıt): İnsan bilincinin kendi içine kapalı kalmayıp, bir düşünceye, bir nesneye, bir amaca veya dış dünyadaki bir olguya doğru dikkatini/iradesini çevirmesi eylemi.

64. Yönelimsellik (İntentionality): Fenomenolojinin (Husserl'in) temel kavramı; "Bilinç daima bir şeyin bilincidir" ilkesi gereği, zihnin asla boş olmaması ve her zaman dünyadaki nesnelere yönelmiş (ilişkilenmiş) olması durumu.

65. Yöntem (Metot): Bilimsel bir keşfe ulaşmak veya felsefi bir hakikati temellendirmek için rastgele değil, önceden planlanmış kurallara, mantıksal aşamalara ve yasalara uyarak izlenen sistemli yol.

66. Yöntembilim (Metodoloji): Felsefenin ve bilimin kullandığı yöntemlerin (Tümevarım, Tümdengelim, Analiz, Sentez) doğruluklarını, etkinliklerini ve geçerlilik sınırlarını eleştirel bir gözle inceleyen alan.

67. Yüce (Sublime): Kant'ın estetiğinde "Güzel"in ötesine geçen; insan zihninin kavramakta aciz kaldığı sonsuz büyüklük (Okyanus) veya korkunç güç (Fırtına) karşısında aklın hissettiği saygı, acziyet ve hayranlık karışımı estetik his.

68. Yüklem (Predikat): Mantıkta, bir önermede hakkında yargıda bulunulan özneye atfedilen (yüklenen) özellik, nitelik veya durumu bildiren kavram (Örn: "Kar beyazdır" önermesinde beyazdır).

69. Yurttaş (Vatandaş): Siyaset felsefesinde salt yönetilen bir tebaa (kul) değil; devletle yaptığı sözleşme gereği hakları, özgürlükleri olan ve siyasete katılma sorumluluğu taşıyan eşit, rasyonel ve ahlaki birey.

70. Zaman (Tempus/Time): Olayların geçmişten şimdiki ana ve oradan geleceğe doğru ardışık olarak sıralandığı sonsuz boyut;

Kant'ta insan zihninin olayları algılamasını sağlayan apriori "iç duyarlılık" formu.

71. Zamanın Ruhü (Zeitgeist): Hegel felsefesinde, belirli bir tarihsel döneme veya çağa damgasını vuran; o dönemin siyasetini, sanatını, düşüncesini ve ahlakını derinden belirleyen evrensel ve genel kültürel iklim.

72. Zaman Dışı (Atemporal): Hiçbir değişim geçirmeyen, zamanın yıkıcı akışından etkilenmeyen, geçmişi veya geleceği olmayan sonsuz ve ebedi hâl (Örn: Matematik doğruları veya Tanrı'nın doğası).

73. Zan (Sanı/Doxa): Hakiki bir felsefi kanıtı veya mantıksal nedene dayanmayan, doğruluğundan şüphe edilebilecek olan eksik, yüzeysel veya geleneksel inanış/kanı.

74. Zarf (Dış Görünüş/Form): Bir nesnenin, felsefi argümanın veya kavramın içeriğinden (mazmun) ziyade; onun nasıl sunulduğunu, kabuğunu ve dışsal şeklini ifade eden söz.

75. Zât (Öz/Kişi): İslam felsefesinde varlığın sadece özellikleri veya sıfatları değil, o özellikleri kendisinde barındıran mutlak tözü ve en derin varoluşsal kimliği (Örn: Zât-ı İlahi).

76. Zati (Özsel/İçkin): Bir varlığın dışarıdan, sonradan veya tesadüfen kazandığı değil; kökensel olarak kendi doğasında, kendi özünde barındırdığı ve ondan ayrılması imkânsız olan nitelik.

77. Zayıf Düşünce (Il pensiero debole): Gianni Vattimo'nun postmodern felsefe terimi; Mutlak doğruları, evrensel meta-anlatıları ve tahakküm kuran büyük felsefi sistemleri (güçlü düşünceyi) reddederek, çoğulcu, esnek ve mütevazı bir felsefeyi savunma.

78. Zekâ (İntelijans): İnsanın karşılaştığı yeni sorunları çözme, kavramlar arasında soyut mantıksal bağlar kurma, çevreye uyum sağlama ve olayları analiz etme zihinsel pratik gücü.

79. Zemin (Temel/Fundament): Bir felsefi sistemin, ahlaki yasanın veya mantıksal bir iddianın üzerine inşa edildiği, doğruluğu veya varlığı şüphe götürmeyen en alt dayanak noktası.

80. Zen Budizm: Budizmin Mahayana kolundan gelen; hakikate veya Nirvana'ya karmaşık felsefi metinlerle değil, derin bir meditasyon (Zazen), doğrudan sezgi ve paradoksal bil-

meceler (Koan) yoluyla aniden ulaşmayı hedefleyen mistik akım.

81. Zenginlik (Servet/Kapital): Ekonomi politik felsefesinde (Marx, Smith); insanın doğaya emeğini katmasıyla oluşan, toplumların refahını, mülkiyet kavgalarını ve sınıf çatışmalarını belirleyen birikmiş maddi değer.

82. Zenon Paradoksları: Elealı Zenon'un hareketi ve çokluğu imkânsız kılmak (Parmenides'in Varlık teorisini kanıtlamak) için geliştirdiği; Akhilleus ile Kaplumbağa veya Uçan Ok gibi çözümsüz mantıksal yanıltmacalar.

83. Zevk (Haz/Pleasure): Estetikte veya etikte bir nesnenin seyredilmesinden ya da bedensel/psikolojik bir arzunun tatmin edilmesinden kaynaklanan yoğun hoşnutluk durumu.

84. Zevk Yargısı (Estetik Yargı): Kant'a göre "Bu tablo çok güzel" gibi, hiçbir kavramsal kanıtı veya faydaya dayanmayan, sadece öznedeki hazza dayalı ancak diğer herkesten de onay bekleyen evrenselleşme talepli yargı.

85. Zihin (Mind/Mens): İnsanın dünyayı algılamasını, kavram oluşturmasını, irade göstermesini ve düşünmesini sağlayan; beynin organik yapısından ayrı olup olmadığı (Zihin-beden problemi) felsefede sürekli tartışılan bilişsel bütünlük.

86. Zihin Felsefesi: Bilincin doğasını, zihinsel durumların (acı, inanma, düşünme) nasıl oluştuğunu, yapay zekânın bilince sahip olup olamayacağını ve ruh-beden düalizmini modern bilimin ışığında inceleyen disiplini.

87. Zihin-Beden Problemi: Felsefe tarihinin en büyük açmazlarından biri; fiziksel, madde olan bedenimiz (beyin) ile uzayda yer kaplamayan, soyut ve öznel olan zihnimizin (bilincimizin) birbirini nasıl etkilediği sorunu.

88. Zihniyet (Mentalite): Bireylerin veya belirli bir tarihsel dönemdeki toplumun dünyayı algılama, değer üretme, felsefe yapma ve tepki verme biçimlerini şekillendiren kalıcı düşünce kalıpları ve alışkanlıkları.

89. Zıtlık (Karşıtlık/Antinomi): Herakleitos ve Hegel'de varlığın temel yasası; iyi-kötü, siyah-beyaz, tez-antitez gibi birbirini dışlayan durumların aslında ilerlemeyi ve yaşamı yaratan bir bütünlüğün vazgeçilmez iki kutbu olması.

90. Zıtların Birliği (Coincidentia Oppositorum): Cusanus ve Hegel gibi düşünürlerin savunduğu; ilk bakışta birbiriyle çelişiyor gibi görünen iki karşıt kavramın, en yüksek hakikatte veya Tanrı'da çatışmadan birleşerek mutlak uyumu sağlaması.

91. Zindan (Hapishane Meteforu): Michel Foucault felsefesinde; sadece suçluların kapatıldığı yer değil, modern iktidarın panoptikon mantığıyla okullar, hastaneler ve fabrikalar kurarak tüm bireyleri sürekli gözetlediği ve disipline ettiği metaforik sistem.

92. Zombiler (Felsefi Zombiler): Zihin felsefesinde fiziksel olarak insanla tıpatıp aynı davranan, konuşan, acı çeker gibi tepkiler veren ancak "içsel bilinç deneyimi" (Qualia) sıfır olan varsayımsal varlıklar (Fizikalizmi çürütmek için kullanılır).

93. Zooloji (Felsefi Bağlamda Hayvan): Aristoteles'ten günümüz çevre etiğine kadar, insanın akıl (logos) sahibi bir varlık olarak sınırlarını çizebilmek için her zaman bir "ayna" olarak kullandığı, ahlaki statüsü tartışılan diğer canlılık alanı.

94. Zor (Güç/Şiddet/Force): Siyaset felsefesinde otoritenin veya egemenin, yasalara uymayanları cezalandırmak veya düzeni korumak için tekeline aldığı meşru veya gayri-meşru fiziki yaptırım gücü.

95. Zorlama (Cebir/Coercion): Ahlak felsefesinde insanın iradesine karşı, dışarıdan uygulanan fiziksel veya psikolojik baskı (Bir eylem zorlama altında yapıldıysa, ahlaki sorumluluk ortadan kalkar).

96. Zorunlu Varlık (İslam Felsefesi): Farabi ve İbn Sina'da varlık zincirinin en tepesindeki "Vacibü'l Vücut"; varlığı kendi özünden gelen, başka hiçbir nedene bağlı olmayan ve olmak zorunda olan yegâne ilke (Tanrı).

97. Zorunluluk (Gereklilik/Necessity): Evrendeki olayların veya doğa yasalarının, doğası gereği kesinlikle olmak zorunda olması; mantıksal olarak (matematik gibi) "başka türlü olmasının imkânsız olması" durumu (Olumsuzluğun zıttı).

98. Zulüm (Haksızlık): Adaletin zıttı; devletin veya bireylerin hak kavramını çiğneyerek zayıfları ezmesi, eziyet etmesi ve tiranlık yoluyla evrensel/ahlaki düzeni bilinçli olarak

tahrip etmesi.

99. Züht (Askez/Çilecilik): Tasavvufta ve mistik ahlakta (Sinizmde de görülür); bireyin ruhunu arındırmak ve Tanrı'ya/hakikate ulaşmak için maddi dünyadan, zenginlikten, şöretten ve bedensel hazlardan kendi iradesiyle tamamen uzaklaşması, çile çekmesi.

100. Zühul (Gaflet/Unutuş): Varoluşçulukta (Heidegger'de), insanın asıl odaklanması gereken "Varlığın" derin gerçeğini unutarak (Seinsvergessenheit); sıradan nesnelere, dedikoduya ve günlük meşguliyetlere dalarak sahiciğini kaybetmesi.